

Stručni rad

RAD S DJECOM I RODITELJIMA NAKON PREKIDA BRAČNE/ PARTNERSKE ZAJEDNICE

Marina Garić, mag. prof. pov. i mag. prof. ped.

I. osnovna škola Celje

Sažetak

Obitelj je zajednica ljudi koji su povezani međusobnom bliskošću, pažnjom, brigom jednih za druge, prihvaćanjem i ljubavlju. To je osnovna ćelija u kojoj dijete, z topao i brižan odgoj, raste i razvija se na putu do samostalnosti. Iz različitih razloga obitelji ponekad ne uspijevaju održati povezanost i međusobnu naklonost. U tom slučaju u domu se počinje osjećati hladnoća, apatija, nepovjerenje, sumnja i nesreća. Kada se to dogodi, svi članovi obitelji se osjećaju loše, posebno djeca koja ovise o odraslima i ne mogu značajno pridonijeti poboljšanju novonastale situacije. Stoga razvod za sve članove obitelji predstavlja bolan i stresan događaj koji utječe na svakog od njih. Roditelji pritom često zaboravljaju da su njime najviše pogođena djeca. Za njih je razvod roditelja izrazito traumatičan doživljaj, a roditelji su ti koji ga mogu učiniti manje traumatičnim. Bez obzira na to koliko je za odrasle prekid partnerske zajednice bolan, oni su ti koji posjeduju odgovarajuću snagu i dužni su svom djetetu tijekom i nakon razvoda osigurati odgoj ispunjen ljubavlju i pažnjom. Djetetov doživljaj razdvajanja roditelja često se odražava i na razini škole, odnosno njegovom uspjehu u učenju, raspoloženju, odnosu prema vršnjacima i učiteljima. Stoga je važno da mi, učitelji i školski savjetnici, prepoznamo problem kod djeteta i pokušamo mu pomoći na najbolji mogući način. Pritom ćemo postići najviše uspjeha ako u to uključimo i njegove roditelje. Kao školski savjetnici, djetetu ćemo nastojati pružiti najveću moguću podršku i pomoć, ali pritom moramo ostati neutralni, odnosno ne smijemo biti na strani niti jednog od roditelja jer dijete ima pravo voljeti njih oboje.

Ključne riječi: prekid, zajednica, savjetovanje, obiteljsko okruženje.

1. Prekid bračne/partnerske zajednice - razvod

Zbog sve većeg broja, fenomen razvoda i razdvajanja postao je gotovo svakodnevno iskustvo u našem društvu. Sve više bračnih partnera odlučuje se za razvod kao legitiman izlaz iz loše partnerske zajednice. Riječ je o iskustvu koje se na prvi pogled događa gotovo svakodnevno, a za društvo i obitelj unutar koje je došlo do razdvajanja znači raspad obiteljskog sustava, što rezultira dezorganizacijom odnosa, kako na razini roditeljstva, tako i na razini djetetove percepcije novonastale situacije. [5]

Ukoliko se jedan od partnera protivi razvodu, postupak započinje podnošenjem tužbe jednog od bračnih partnera. Za razvod braka dovoljna je činjenica da je takva zajednica postala neodrživa za jednog od bračnih partnera. Razlog za razvod braka u načelu i nije važan, jednako tako nije važno niti koji od bračnih partnera je stvorio uvjete uslijed kojih je život u bračnoj zajednici postao neodrživim. [5]

Ako se roditelji ne mogu među sobom dogovoriti o skrbništvu, isto postaje zadaćom raznih stručnih osoba (psiholog, socijalni radnik, pedagog, odvjetnik) iz obiteljskih savjetovališta. Sudeći po iskustvima stručnih osoba, sastanci u savjetovalištu povoljniji su za korisnike i stručne osobe, uz to imaju veću korist za dijete. Upravni postupak je prije svega potreban u slučajevima kada je odluka samo privremeno rješenje ili predstavlja podršku roditeljima, odnosno u slučajevima kada je odnos između roditelja toliko narušen da zahtijeva dugotrajno savjetovanje. [1]

Dijete ima pravo odrastati u okruženju prožetom ljubavlju, privrženosti, toplinom i razumijevanjem jer će se samo na taj način moći postići pun i skladan razvoj njegove osobnosti. [2]

2. Djetetov doživljaj i razumijevanje razvoda - roditelji kao glavna podrška

Osim emocionalnog stresa, uznemirenosti, konflikata i psiholoških problema s kojima se roditelji susreću tijekom faze razvoda i razdvajanja, poseban problem predstavlja im reakcija djeteta na tu njihovu odluku. Razumljivo je da razdvajanje roditelja kod djeteta izaziva razne krize i brojne, često neželjene reakcije kroz koje dijete nažalost prolazi samo, bez pomoći i podrške roditelja. Donedavno je među različitim stručnjacima prevladavalo mišljenje da je uzrok kompleksnih problema s kojima se dijete susreće nakon razdvajanja odnosno razvoda roditelja upravo način raskida njihove veze. Istraživanja su pokazala da dijete pretrpi najviše štete zbog raspada obitelji i konflikata prije razdvajanja odnosno samog razvoda, kada je često nesretno, zbunjeno, nesigurno i prestrašeno jer je često prisiljeno slušati svađe i proživljavati konfliktne odnose između roditelja u svim mogućim oblicima. [2]

Dijete doživljava razvod na osobnoj razini i bez obzira na to koliko pute će mu roditelji reći da se ne razdvajaju ili razvode zbog njegove krivice, i dalje će za to kriviti samo sebe. Čak i godinama kasnije, djeca znaju izraziti svoje stare strahove navodeći da se njihovi roditelji ne bi razveli da su ona bila bolja. Mala djeca teže izražavaju takve osjećaje, ali se ipak osjećaju odgovornima za razdor u obitelji. Važno je da oba roditelja svaki put

iznova ponavljaju djetetu da ga vole, da ga nikada nisu namjeravali napustiti, te da njih dvoje ne mogu više živjeti zajedno, ali oboje i dalje žele biti u njegovoj blizini. Ima smisla da roditelji svom djetetu daju do znanja da ne postoji ništa što bi moglo umanjiti njihovu ljubav prema njemu. [3]

Stoga je razgovor s djetetom jedna od ključnih stvari koje su potrebne djetetu, inače nastavlja živjeti u neznanju i strahu; dijete mora znati i osjećati da su roditelji svjesni činjenice da ono trpi. Bez obzira na to koliko je partnerska veza bila neuspješna, njezin raskid za dijete predstavlja stresan doživljaj. Razvod roditelja dijete doživljava kao bol i stres jer je emocionalno pogođeno. [7]

Djeca različito reagiraju i prilagođavaju se novim okolnostima. Osim težine konflikata unutar obitelji i uznemirenosti zbog njenog raspada, reakcija djeteta na razvod ovisit će i o drugim faktorima, primjerice dobi i spolu djeteta, temperamentu, ostalim osobinama ličnosti i samom sklopu okolnosti u kojima se odvija razvod. [7]

Osim problema u ponašanju, tijekom razvoda roditelja često dolazi do smanjenja tjelesne otpornosti djeteta, što je rezultat stresa koji proživljava. Dijete često obolijeva od prehlade, upale srednjeg uha i drugih bolesti. Ti problemi obično nestaju kada se dijete nakon razvoda prilagodi novonastaloj situaciji. Djetetu treba vremena da se oporavi ponovno stane na noge. [3]

Djeca koja su svjedočila otvorenom neprijateljstvu između roditelja se mnogo duže prilagođavaju njihovom razvodu. Osim toga, djeca čiji roditelji održavaju ljutnju i međusobno neprijateljstvo susreću se s težim emocionalnim i bihevioralnim problemima. Stoga se roditeljima koji tijekom faze razdvajanja nisu u stanju mirno prevladati međusobne suprotnosti preporučuje da se posavjetuju s obiteljskim terapeutom ili savjetnikom koji će im pomoći da prevladaju te suprotnosti na način koji neće naškoditi njihovom zajedničkom djetetu. Premda može biti teško, zajednička suradnja oba roditelja može poštediti dijete od štete uzrokovane stalnom ljutnjom i ogorčenošću.

Djeca žale zbog gubitka obitelji, naročito zbog gubitka jednog od roditelja. To je razlog zbog čega se neka djeca, čak i kada im se objasni da je razvod roditelja gotov čin, još uvijek nadaju da će njihovi roditelji jednoga dana ponovno biti zajedno. Tugovanje zbog gubitka obitelji je normalno, a prilagodba djeteta na razvod može potrajati. Pojedine emocionalne i bihevioralne reakcije na stres uslijed razvoda mogu trajati mjesecima, čak i godinama, dok su druge privremene i traju dok se situacija ne stabilizira i ponovno uspostavi djetetova svakodnevna rutina.

3. Uloga školske savjetodavne službe

Djetetov doživljaj razdvajanja/razvoda roditelja često se odražava i na njegov uspjeh u školi. Može se odraziti na njegovo raspoloženje, uspjeh u učenju, odnosu prema drugim učenicima itd. Pritom je važno prepoznati problem s kojim se dijete suočava i pomoći mu na najbolji mogući način.

Škola može na više načina djelovati kao čvrsto uporište za dijete koje se suočava s raznim traumatskim iskustvima i njihovim posljedicama kao što je, između ostalog, razvod roditelja. Na taj način djetetu pruža sigurnost i utočište, stvarajući uvjete za njegov cjeloviti razvoj. Škola bi trebala pružiti djetetu priliku i mogućnost konstruktivnog izražavanja emocija. Uspjeh u školi, nerealna očekivanja roditelja, druženje s vršnjacima i problemi u obitelji mogu kod učenika uzrokovati više problema nego što smo ih spremni ili kvalificirani prepoznati. Stoga je preporučljivo da dijete u školi ima barem jednu osobu kojoj se može obratiti za pomoć kad se suoči s nekim problemom. [6]

Škola bi trebala dijete voditi u budućnost i poticati ga na ostvarivanje boljih rezultata, naročito u područjima u kojima je uspješno. U školi dijete razvija svoje interese i širi krug prijatelja. Osim toga, razvija socijalne vještine, jača samopoštovanje i samopouzdanje. Takvo dijete imat će veće samopouzdanje i lakše će se suočavati i rješavati probleme uzrokovane neugodnim iskustvima nastalim zbog gubitka obiteljske sigurnosti.

Vrlo je važna i uloga njegovih vršnjaka. Kroz razgovor i druženje, oni mu pružaju olakšanje, utjehu i podršku. Djeca koja iza sebe imaju slično iskustvo često postaju bliski prijatelji upravo s djecom razvedenih roditelja. [6]

Adolescenti s vrlo teško samostalno zatražiti pomoć i povjeriti se školskoj savjetodavnoj službi. Upravo zbog toga je od velike važnosti pažljivo uspostaviti, održavati i dalje uspostavljati osjećaj povjerenja. Adolescentu treba pružiti priliku da progovori o vlastitim problemima i usmjerava razgovor, jer na taj način može lakše povezati činjenice i bolje razumjeti razloge svog problema, što će u konačnici rezultirati njegovim emocionalnim rasterećenjem.

Savjetovanje djeteta čiji su roditelji u postupku razvoda mnogo je učinkovitije ako su u njega uključeni i roditelji i ako savjetnik ima neutralnu ulogu, odnosno ne podržava niti jednu stranu i pruža djetetu podršku.

4. Zaključak

Razvod braka predstavlja osobito tešku situaciju koja uključuje raznovrsne osjećaje, brojne promjene, probleme i brige. Svatko doživljava razvod na svoj način, stoga reakcije na razvod ovise o načinu na koji ga doživljava svaka pojedina osoba. Nažalost, djeca su u ovakvim situacijama često marginalizirana i nemaju pravo na donošenje bilo kakvih odluka jer ih roditelji ne uključuju u sam postupak razvoda, ali prikrivanje svađa, suza i patnje od djeteta nije od pomoći jer ono, bez obzira na dob, spol i karakter, prati cijelu

situaciju i tumači je na svoj način, i to na način da često preuzima krivnju za novonastalu, neizdrživu situaciju.

Zbog sve većeg broja razvoda bilježi se i naglo povećanje broja pružanja pomoći i intervencija u takvom slučaju. Školski savjetnik može biti od velike pomoći: savjetovanje se može temeljiti na razgovoru, sklapanju dogovora, analizi nesuglasica, otkrivanju problema, te savjetovanju i informiranju o potrebnoj pomoći, pri čemu je vrlo važna vještina izražavanja empatije. Osobito je važno informirati roditelje o uključenosti djeteta u postupak razvoda te o zadovoljavanju njegovih potreba, budući da svako dijete treba određenu vrstu garancije da se roditelji ne rastaju zbog njega i da brak nije ništa strašno, nego vrlo lijep oblik zajedničkog života u partnerskoj zajednici te da je za brakove u kojima više nema ljubavi najbolje da se raskinu.

Nakon razvoda roditelja, veze između članova obitelji ne mogu se prekinuti niti izbrisati, oni i dalje ostaju povezani jedni s drugima, ali drugačije nego prije. Mijenjaju se uloge, zadaci, međusobna očekivanja i životne okolnosti. Stoga je za uspostavljanje nove ravnoteže potrebno sudjelovanje i konstruktivna potraga za rješenjima od strane svih uključenih, kao i vrijeme da izbljedi bol i zacijele rane. Put do oporavka nije kratak niti je lak, ali je vrijedan truda - zbog djece.

5. Literatura

- [1] Arnšek, T. (1996). Kako preiti od stikov k odnosom. *Firis, strokovno-pravni informator* 4 (5). Ljubljana: ČZ Uradni list Republike Slovenije, str. 22–29.
- [2] Bezenšek, J. (2004). Nekateri družbeni vidiki varstva pravic otrok po razvezi zakonske zveze oziroma ločitvi kohabitacije staršev. V: Lobnikar, B. (ur.), *Slovenski dnevi varstvoslovja* 5. Bled: Fakulteta za policijsko-varnostne vede, str. 330–340.
- [3] Brazelton, T. B. (1999). *Otrok – čustveni in vedenjski razvoj vašega otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [4] Brglez, N. (2011). *Med dvema ognjema. Otrok in pomoč otroku ob njegovem doživljanju ločitve staršev*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [5] Kočuvan-Gašparič, L. in Čaćinovič-Vogrinčič, K. (2009). *Posledice in vpliv razveze zakonske zveze*. Dostopno na: <http://val-ljubezni.si/mag-lidija-kocuvan-gasparic/partnerji-lidija-posledice-in-vpliv-razveze-zakonske-zveze.html>, (3. 12. 2023).
- [6] Pelc, J. (2009). Ločitev – vpliv na šolajočega otroka. V Tratnik Volasko, M. (ur.), *Otrok v vrtincu odločitev institucij*. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije, str. 39 - 45.
- [7] Štadler, A.; Starič Žikič, N.; Borucky, V.; Križan Lipnik, A.; Černetič, M.; Perpar, I. (2009). *Otrok in ločitev staršev – da bi odrasli lažje razumeli otroke*. Ljubljana: Založba Otroci.